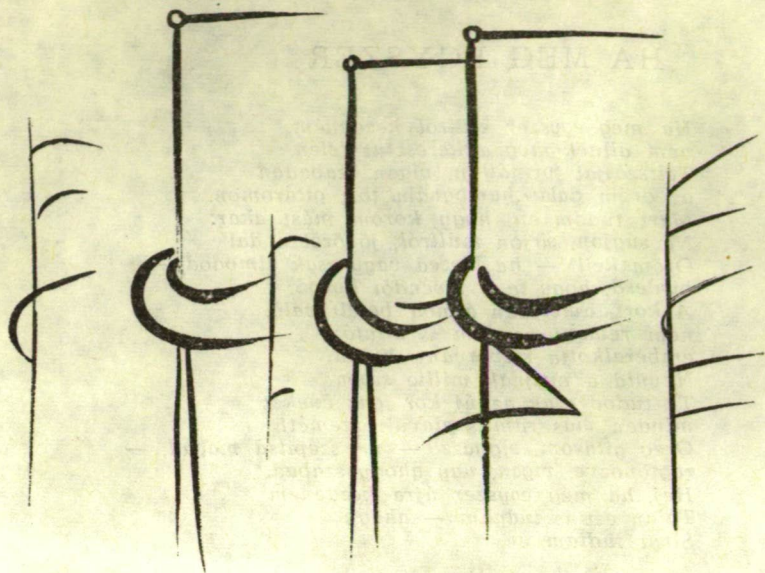

Lehel István

BUDAI BALOGH SÁNDOR

ÖTÖDIK EMELET

Felnézett az öreg, ormótlan ház legfelső emeletére. Az ablakokon szikrázott a nap. A csatornák olyan lyukasak voltak, mint a tésztaszűrők. Bandi mondta, hogy idén végre tataroznak.

Nem szeretett idejárni a magas emeletek miatt. A régi háziúr, a gazdag budai cukrász, a liftet költséges és céltalan befektetésnek tartotta. Legalább hatvan éve épült ez a ház.

Elég régen tornászta fel magát az emeletekre, rossz, nagyon rossz szívével. Hetenként kétszer jön. Nincs más, akihez mehetne. Egyszer úgy volt, hogy Bandi kap egy villalakást, de kicsik voltak a szobák. Az ilyenek nem alkalmasak műteremnek. Még szerencse, hogy itt jó széles a lépcsőház. Le lehet vinni a szobrokat. Ilyesmi ugyan nincs mindennap. A legutóbbi, a „Gyógyult beteg” még áprilisban ment el Miskolcra. Most meg július van. Ritka a megrendelés. Bandi nem divatos szobrász. Ezért unalmában tücsköt-bogarat megmintáz. Amikor Hemingway meghalt, csinált egy átlótt fejű Hemingwayt. De a megkínzott Lumumbáról és a meggyilkolt Kennedyről is készített szobrokat. Furcsa alak a Bandi. A tragédiák ihletik első-sorban. Jó lenne látni, hogy majd róla milyen gipszet csinál.

A ház régi lakóival Bandi jóban van. A gyerekek feljárnak a műterembe nézelődni. Az asszonyoknak mindig mond valami bókfélet: — Nagyságos asszonyom, ön ma reggel olyan, mint a fiatal Madonna. Bandi régi nevelés. Végtelenül udvarias. A múltkor a gázosnőnek is azt mondta: — Foglaljon helyet, nagyságos asszonyom. Az rávigyorgott, és leült. Aztán valami ilyesmit kérdezett: — Maga mindig ezeket csinálja? Nem jár dolgozni?

Az elmúlt tizenöt évben a lakók nagy része kicserélődött a házban. Lakásleválasztások, társbérletek, lakáscserék. Csupa nagyméretű, három-négy szobás lakás volt a háború előtt minden emeleten. De aztán összevevőre építkeztek: előzőlötték a házat az új lakók.

A házmester egy pillanatra most kidugta a fejét, aztán visszahúzódott. A kitelepítések idején nagyon szorgoskodott. Egyébként olyan, mint a kocsi tengelye. Szereti, ha kenik. Azelőtt biztos nyilas volt. El lehet képzelni, ahogy kísérté a zsidókat a Duna-partra. Ő fogja majd felmosni a követ? Bizarrr gondolat. Reméli, nem lesz túl undorító. Furcsa lenne, ha most becsengetne és kifizetné a munkadíját. „Ugyanis én most felmegyek, és leugrom.”

Megint a mamára gondolt. Három hete volt a temetése.

Szöke gyerek szaladt le a lépcsőkön.

— Kezit csókolom, Imre bácsi...

Sokszor fizetett neki foglyaltot. Boldizsárék legnagyobb gyereke. Boldizsár műasztalos. Nagyon szép kereszteket készít. Meg Krisztus-fejeket. Négy gyereke van. Ma ez ritkaság. Hívó ember. Boldizsárné díszíti az oltárt a szomszédos kápolnában. Elképzelhetetlen, hogy elmenjen az orvosok elé meg a bizottsághoz. Lesz ezeknek még hét gyerekük! Kár, hogy neki egy sincs. Az talán visszatartaná.

Augusztusban lesz tizenöt éve, hogy a fél gyomrával nyugdíjba került. Úgy ráncigálták vissza az orvosok az életbe. „Pálffy elvtárs, sikerült a műtét” — mondta Krasznai, a főorvos, és kezét nyújtott. Abban az időben a kórházban meg a műtőasztalon is elvtárszták az embert. Pedig ő soha semmiféle pártban nem volt. Távol tartotta magát minden kísérletezéstől. Mit akarna ezek? Zászlót lengetnek, végtelen beszédek tartanak. Amíg ő él, úgyis 14000 forint nyugdíjat kap. A Statisztikában, ahol huszonkét évig dolgozott, szkeptikus: nyugalommal várta a fejleményeket. „Igen, katonatiszt volt” — válaszolta nyugodtan ötvenben, amikor az apja foglalkozása felől érdeklődtek. Majd amikor kijött a sodrából, már ordította: „Nagyapám meg a dédapám is tiszt volt! És harcoltak a szabadságharcban!” Az elvtársak úgy nézték, mint egy akváriumban tátogó halat. Aztán elmentek. Nem érdekelte, hogy elviszik-e, csak a mamát sajnálta volna.

Fölért az első emeletre. A hármasszámú ajtóra nézett.

Margit lakott itt. A Gáliczky Margit. Mintha ma lenne. Rohan az idő, már tizenkét éve. Akkor Bandit éppen nem találta otthon. Rosszkedvűen mászott le a lépcsőkön, mint egy fáradt csiga, amikor az elsőn, a beugróból, friss női hang szállt felé:

— Bocsánat, uram... Ért ön a zárhoz? Már legalább tíz perce kínlódom, és nem akar kinyitni...

Egyáltalában nem értett a zárhoz, de mégis odament, próbálkozott. Az ajtó hirtelen feltárult.

— Igyon velem egy kávét — mondta a lány kedvesen.

Margit szép fekete nő volt. Percet árult az egyik körüti moziban.

— Tudja, az apámnak vízvezeték-szerelvény gyára volt... Az Angolkisasszonyokhoz jártam. Nyelveket tanultam. Jelesen érettségiztem. De ezeknek nem dolgozom... Remélem, nem fog feljelenteni? Maga rendes embernek látszik...

Így kezdődött. És hogy végződött?

Erre nem szívesen emlékezett vissza. Teljes csőd. Már a háborúban tudta: valaminek vége. Mintha sérülés érte volna. Úgy kívánta, akarta Margitot. Most is látta a nő döbrent szemait.

— Mi van veled? Mi tart vissza...?

Nem tudott választ adni. Nem történt semmi. Ott voltak együtt, teljes közelségben. Margit a haját is lebontotta... Később feltűzte, és furcsa mosollyal nézgette őt a tükörről. Utána még kétszer látogatta meg a nőt.

Margit nem az első, az utolsó volt a kudarcok sorozatában. Azért kedves kaland maradt. Látta ruha nélkül. Magához húzta, mintha az övé lenne. Órákig heverték egymás mellett fájó, hiábavaló csókok után.

Ötvenhatban elment Margit is. Úgy hallotta Banditól, hogy Kanadában él. Valami montreáli lokálban szolgálja fel a kávét, az italt. — Most egy ügyvéd lakik ezen a helyen.

Jó egy kicsit megpihenni itt a fordulóban. Szinte az inge is mozgott — úgy vert a szíve. Bolondság — futott át rajta a gondolat. — Még mindig kímélem. Minek? Nem jobb lenne teljes erővel felszaladni az ötödikre és összeesni? Így kevésbé lenne brutális. De ez kiszámíthatatlan. Hát ha csak rosszul lenne? Aztán rendbe hoznák, és mehetne haza. Akkor meg már esetleg nem lenne ereje hozzá.

— Pálffy úr, jöjjön már be egy kicsit... Magasak ezek az emeletek!

Boldizsárné szólít ki a nyitott konyhaajtón, és már törölte is le az egyik hokedlit.

— Már találkoztam Bandi úrral, amikor jöttem haza a miséről. Kicsit mérges volt, mert még nem vasaltam ki az ingeit...

— Igen? A Bandi mérges volt...? — úgy kérdezte, mintha ott sem volna. Miért ment be Boldizsárékhöz?

— Mert tetszik tudni, mégis jobb itthon mosni a holmit... A gombok nem szakadnak le nálam, meg a mandzsetták nem lesznek rongyosak.

— Persze. Persze.

— Csak az a jóságos Isten adna egy nagyobb lottónyereményt! Nem kell nekem ötös... meg autó... Éppen mondtam a tisztelendő úrnak, hogy egy jó négyes is rendbe hozna. Azt felelte, hogy majd megsegíti az Isten... Bár a múlt héten elég keveset fizetett a négyes... Igaz, kihúzták a tizenhármast is, és azt sokan játsszák. Babonások az emberek. Pálffy úr, remélem, nem babonás?

Már kifújta magát, és nézte az asszonyt. Bizony a sok szülés alaposan elhervasztotta. Hasa előreugrott, melle csüggedten lógott. Csak az arca maradt lányos, piros. A konyhában állt a délelőtti rendetlenség. Az asztalon zöldségek, egy talon tegnapi fasírozott. Meg a reggeli csészék. Fölötte a falon himzett falvédő, kedves naiv szöveggel:

*„Mikor az ebéd sikerül,
Akkor a férjem megbékül.”*

A férfi a váznon bajszos, tekintélyes alak, kicsit hasonlít Uzsokira, aki a táborparancsnoka volt a fronton. Az asszony, a falon, szakasztott mása Boldizsárénak. Háta mögé rejtí a főzőkanalat. A férfi kezében újság. — A falvédő fölött házi áldás.

— Hogy vannak a gyerekek? — kérdezi az asszony felé fordulva, aki alig várja a kérdést. És már boldogan bugyog, ömlik belőle a szó. A kis Jancsinál megnedvesíti a szája szélét, a Gabinál ravaszul összehúzza a szemét, és kacsint, a Lacinál már rúg is egyet, mutatva, hogy a gyerek az ifjúsági csapatban 'hogy lőtte a gölt.

Úgy tesz, mintha hallgatná. Lassan bágyadság vesz rajta erőt.

Mennyire hitt ő is valamikor. Hogy készült az első áldozásra. Pirulva, dadogva vallotta be gyerekbűneit a papnak, majd amikor lenyelte az ostyát, hófehérnek, szentnek, tisztának érezte magát. Emlékszik, rásütött a nap a templom előtt. Jöttek ki az emberek, ünnepélyes lassúsággal a tömjénfüstös, imával-énekekkel átítatott falak közül. A lépcsőn állt, kezét mellén még mindig összekulcsolva, amikor egy magas, ősz bácsi lépett mellé, és megsimogatta a fejét.

— Derék kisfiú vagy! Krisztusnak katonája!

Este megkérdezte a mamát:

— Ugye, ha most meghalnék, a mennyországba kerülnék?

A mama ijedten válaszolt:

— Csacsi vagy... Nem halsz meg... — magához szorította. Most is emlékezett az édes melegségre. De ő makacsul ismét megkérdezte.

— Persze, kisfiam... Angyalka lennél... De ne gondoldj ilyesmiket!

Angyal lett volna. És most? Nem tudta miért, Hertelendy tisztelendő úr jutott eszébe, aki a tanárok közül a legnagyobb pofonokat adta. A kis Raffainak egyszer akkorát, hogy a fiú vagy három métert repült tőle. Hertelendy hitoktató hatalmas ember volt, olyan, mint egy nehézsúlyú birkózó.

— Majd adok én nektek, ellőgni a miséről! — harsogta a hétfői hittanórán, és megverte a mulasztókat. Később bevezette, hogy a sekrestyében kellett lebélyegeztetni az elismervényt:

„A mai napon szentmisét hallgatott.”

Szerencsére Hideg Jóska, az egyik sekrestyés fiú néha elcsente a bélyegzőt, és hús fillérért árulta az előre gyártott igazolásokat. Sokszor ő is vetít cédulát — legfeljebb aznap nem tízórazott. Templom helyett szívesebben ment a Palota moziba, ahol a matinékon Zoro-Huru, Chaplin, Fatty és a többiek nevettek a fiataltságot. Ráült az imakönyvére, és hangosan kacagott a burleszkeken.

Soha nem szakadt el azonban a gyerekkori tanításoktól. Hitte, hogy kell valakinek lennie odafönn, aki nélkül minden értelmetlen. Aki tökéletesen berendezte a természetet, aki a látszólagos anarchiában is rendet tart. Aki benne van a legapróbb sejtekben, atomokban is. Aki nélkül nem történhet semmi a világban.

Milyen lesz a találkozás? A halál pillanatát mindig úgy képzelte, hogy hirtelen mély sötétségbe fog zuhanni, majd meghasad a fekete kárpit, és földöntúli fényesség önti el az egész horizontot. És ott ül trónusán az Isten.

Akkor már ő is mindent tud. Látja az összefüggéseket, a rejtelmeket. Megérti a végtelent. A teremts titkait, az ember értelmét. És mint egy újra játszott filmen, végigpereg előtte az élet. A múlt, a jelen és talán a jövő is. Látja magát, ahogy jön-megy, dolgozik és bűnöket követ el. Az Isten ilyenkor int. Megállítja az élettekerics forgatását, és szeliden ránéz.

— Miért tetted? — kérdezi szomorúan. És ő nem tud felelni. Mit is mondhatna? Ezt az utolsó lépést is... Ezt a végérvényes, visszavonhatatlan befejezést is hogy tudná megmagyarázni? Isten ezt nem bocsátja meg.

Jó, hogy már nem hisz. Nem úgy hisz. Valahogy lesz majd pár perc múlva, de ha van Isten a felhők fölött, ő bátran odaáll elé:

— Uram... én már elvégeztem a földön. Semmi keresnivalóm sem volt az élők között. Elfogyott az erőm...

Boldizsárné hangját hallja ismét.

— Mert tetszik tudni, csupa élet az a gyerek... Nem tudok rá haragudni. Tegnap is ájtott a Lángné a szomszéd házból, hogy a Lackóm megverte a fiát... Hát tehetek én róla, hogy az én fiam erősebb... Tessék mondani: tehetek én arról?

— Nem tehet róla. Mindenhez erő kell. — Ezt talán nem is Boldizsárnának mondja. Feláll.

— Már menni tetszik? — csapja össze tenyerét csalódottan a nő. Még annyi mesélőnivalója lett volna.

— Várnak — mosolyog vissza. Fogalma sincs, hogy miért mondta így. Azt kellett volna mondania: „Vár.” Hiszen Bandi mindig egyedül van. Az ötödiken. Boldizsárné majd borzongva újságolja férjének: „Képzeld, a szerencsétlen...”, biztos pillanatnyi elmezavar... pár perccel előtte még itt ült. Nem látszott rajta semmi, csak egy kicsit szórakozott volt...

Megragadta a karfát, és rohant fel a lépcsőkön. A harmadikon nem állt meg, bár úgy érezte, mintha valaki a mellkasába nyúlt volna, és csavarná a szívét. Fűtött és izzadt. Homlokán verejtékcseppek gyöngyöztek.

— Csak sikerüljön felérnem..., és át a korláton... Nem szabad megállnom..., nem szabad megállnom... — hajtogatta magában.

Behunyta szemeit, és úgy rángatta fel magát a lépcsőkön a negyedik emeletre.

— Elhoztad a nádat? — mély hang állította meg. A lépcsőfeljáró tetején hatalmas ősz ember fogta a korlátot. Inge derékig nyitva, mellén dús ősz szőrzet. A vak.

Meg kellett állni előtte. Szeretett volna elosonni az óriás mellett, valamit mondani, de nem tudott egyetlen szót sem szólani. Csak lihegett. Évek óta nem futott fel így lépcsőkön, emeleteken. Fekete karikák táncoltak szeme előtt.

— Na, mi van a náddal? Beszélj! — bődült el türelmetlenül a száj. A szemek világtalanul meredtek a semmibe.

Végre valami hangfelét ki tudott préselni.

— Én a... Bandihoz... megyek.

— Ja, te vagy a barátja? Beszélj már rólad... Az anyagot várom. — A vak mindenkit tegezett.

Tovább kellene menni — gondolta. A vastag, inas kéz azonban kinyúlt és karon ragadta.

— Gyere, nézd meg a legújabb garnitúrát... Tegnap lettem kész vele.

Miért is állt kint a vak? Már fönt lenne... Vagy lent?

A szobában rendetlenség volt. Középen az új fonott kerti asztal, hajlított nádszékkel.

— Új le ide a fotelbe...

Talán jó is lesz. A szíve majd kiugrik.

— Na, mit szólna hozzá? — A vak hátba vágta.

— Nagyon szép... biztos sok munka...

— Az ujjam hegyében van a szemem — nevetett az óriás. Kinyújtotta kezét, és megtapogatta a vendég ingét.

— Nem nagyon adsz az öltözködésedre, barátocskám! Az inged széle eléggé foszlik... És nem is ma vetted föl először!

— Amióta meghalt a mama... — szinte magának motyogta.

— Az én anyám már húsz éve halott... — száraz volt a vak hangja. — A menyasszonyom is akkor halt meg... Másképpen. Amikor hazahoztak a tábori kórházból, a nyakamba borult, és azt mondta, élete végéig mellettem marad. És én ellöktem magamtól: Menj a pokolba, hagyjál békén, hallottam, hogy amíg kint voltam, te itthon kurválkodtál! Zokogva rohant el... Egy szó sem volt igaz az egészről. De nem köthettem magamhoz egy egészséges életet... Valaki pár év múlva mondta, hogy Ilonka férjhez ment, gyerekei születtek.

— A fronton történt...? — Miért kérdezi? Miért kell ezt az utolsó percekben végighallgatnia.

— Egyetlen pillanat alatt... Robbant a gránát, és a kék ég egyszerre korom-

fekete lett. Azóta ebben a sötétségben élek, és sohasem lesz világos. Ha majd meghalok, az egyik sötétségből a másikba zuhanok. Majdnem mindegy...

Csend lett. Az egyik sarokban rézkalitkában egy öreg kanári csipegette a magot. Aztán dróthintájára ugrott, és kedvetlenül rázta a tollát.

A vak feléje fordult:

— Te is voltál kint...?

— Két évig — válaszolta. Olyan távoli az egész.

— Mi voltál? Baka, mint én?

— Nem. Tiszt.

A vak látható megdöbbenéssel ugrott fel. Arca lassan kivörösödött. Előredőlt, és megragadta a fotel karfáját. Szája hangtalanul mozgott. Aztán furcsán elmosolyodott, majd rekedten nevetett. De inkább horkantott.

— Húsz éve várom ezt a pillanatot. Hogy egy tiszt legyen itt a szobámban. Valaki, aki hajtott bennünket. Aki hazudott. Győzünk, mi? Kiknek győztünk volna, mi? Hitlernek, Horthynak? Mi?

A vak már ordított. Nyála kifröccsent, ahogy beszélt.

— Na, te gané, te piszok...! Most beszélj! Most hazudj!

Szóltanul nézte a felindult embert, a rémes szemeket. Mit akar ez tőle? Már semmi sem számít.

— Most pofázz! — az óriás megfogta a nyakát, és rázta. — Te disznó! Te ölted meg Ilonkát, te öltél meg engem is...!

A hatalmas ököl hirtelen felemelkedett, és arca középebe zuhant. Majdnem leesett a székről. Távolról hallotta a vak szavait:

— Kiszedem a szemeidet! Én nem látok, te pedig igen... Majd most igazságot tesztek!

Az ököl ismét az arcába csapódott. Most kicsit lejjebb. Nem ájult el. Érezte, hogy orra széttroncsolódott, kis pataokban folyik szájába a vér. A vak tovább tajtékzott.

— Végre a kezemben vagy... Most megtudod, milyen vakon élni! A vezérkar, mi...? Reggel kilovagolni! A legszebb tyúkokkal fetrengeni! Még százezer ember a frontra, mi?

Alig tudta kinyögni a szavakat:

— Csak... tartalékos... voltam...

A bilincsszerű szorítás engedett. Aztán a vak teljesen elengedte. Fújt még egy nagyot, és a padlóra köpött.

— Miért nem szóltál, te állat? A tartalékosok között láttam embert is... Majdnem megöltelek. A szemedet is ki akartam szedni... Miért hallgatsz?

A vér belül folydogált. Csend volt ismét. Csak a madár hintázott.

— Mindegy... — szólt végül. — Azért jöttem, hogy leugorjak... Az ötödikről. A mama is meghalt... Semmi értelme már...

A vak hatalmas melle közelebb került hozzá.

— Leugrani? Te akarsz leugrani? Azért jöttél... Te hülye... — egy székbe rogyott, és az asztalra borult. Sírt.

Szagatottan törtek elő szavai.

— Te akarsz meghalni, aki látsz? Én húsz éve nem látok semmit! A színeket! Az embereket! A gyerekeket! Valamelyik nap hozzám futott a téren egy pici lány: „Bácsi, begurult a labdám a bokorba, tessék kihozni!” Te kihozhattad volna neki. Mert te látsz! — Rikácsolva ordította: — Takarodj innen! Menj, dögölj meg!

Lassan felállt. Zsebkendőjét az arcához szorította. Úgy dülöngélt az ajtó felé, mintha részeg lett volna.

Az ötödiken becsöngetett barátjához.

— Már vártalak... De mi van veled? — kérdezte ijedten a szobráz.

— Elcsúsztam a lépcsőn..., itt, a negyediken... — Bedagadt szemével a korlátot nézte, amely mögött félelmetesnek tűnt a mélység. Eszébe jutott: látja a korlátot, látja a mélységet.

Bandi mögött, bent a műteremben fiatal fiú karcsú szobra fújta lebegő derűvel furulyáját.